

Cătălina BURCEA

Cătălina BURCEA

**IMPACTUL TEXTULUI LITERAR
ÎN PREDAREA LIMBII FRANCEZE
CA LIMBĂ STRĂINĂ:
STUDIU DE CAZ - JACQUES PRÉVERT**

Editura UNIVERSITARIA

Craiova, 2025

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Cristiana-Nicola Teodorescu
Prof.univ.dr.habil. Corina-Amelia Georgescu

Copyright © 2025 Editura Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BURCEA, CĂTĂLINA

Impactul textului literar în predarea limbii franceze ca limbă străină :
studiu de caz - Jacques Prévert / Cătălina Burcea. - Craiova :

Universitaria, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-2198-5

811.133.1

© 2025 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Dedic această carte tatălui meu...

(pentru care timpul nu a mai fost atât de răbdător să îi îngăduie această împlinire, dar care sunt convinsă că de acolo de unde mă privește, se bucură pentru mine mai mult decât o pot face eu...)

Nihil sine Deo!

Lista de abrevieri

AC - Approche communicative

ASTP - Army Specialised Training Program (Program specializat pentru antrenarea armatei)

BELC - Building Europe with Local Concillors (Construim Europa împreună cu autoritățile locale)

CECRL - Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi

CIEP - Centre international d'études pédagogiques (Centrul internațional de studii pedagogice)

CREDIF - Centre de Recherches, d'Etudes, de Documentation et d'Information sur la Femme (Centrul de Cercetare, Documentare și Informare privind Femeile)

DEX - Dicționarul explicativ al limbii române

FLE - Français langue étrangère (Franceza ca limbă străină)

I - Interacțiune

LEN - Legea educației naționale

LVE - Langue vivante étrangère (Limbă străină modernă)

M - Mediere

MD - Metodologia directă

MT - Metodologia tradițională

OECD - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

PISA - Programme for International Student Assessment (Programul pentru evaluarea internațională a elevilor)

PO - Producere orală (production orale)

PS - Producere scrisă (production écrite)

RO - Receptare orală (reception orale)

RS - Receptare scrisă (reception écrite)

SGAV - Structuro-global audiovizual

PREFAȚĂ

Într-o perioadă în care lumea se schimbă și valorile par a fi și ele cu totul altele, iar cultura în general și literatura în special sunt percepute ca fiind relativ anacronice, lucrarea „*Impactul textului literar în predarea limbii franceze ca limbă străină: studiu de caz – Jacques Prévert*” a doamnei **Cătălina BURCEA** oferă un îndemn la rescrierea unor principii ale didacticii limbii franceze, dar și la întoarcerea la lectură.

Lucrarea are drept *temă* impactul textului literar în predarea limbii franceze ca limbă străină, acesta fiind analizat prin intermediul unui studiu de caz realizat cu ajutorul unor secvențe didactice, construite pe baza unui număr de poeme ale lui Jacques Prévert și implementate la clasă. Dincolo de demersul principal, cartea se dovedește actuală și prin evidențierea unui aspect cu consecințe negative importante asupra generațiilor actuale, respectiv scăderea interesului pentru lectură în general și pentru lectura textului literar în special. Totodată, nevoia de contextualizare a permis autoarei să identifice și anumite date care vizează predarea limbii franceze în România și care arată că interesul pentru această limbă a scăzut drastic în ultimii ani față de perioadele anterioare; de aceea, pentru ca profesorul de limba franceză să contribuie eficient la dezvoltarea competențelor de comunicare, este nevoie de abordări care să fie fundamentate științific și pe care acesta să le poată utiliza. Aceasta devine cu atât mai necesară în contextul schimbărilor aduse de noile programe-cadru, în special la nivel liceal.

Dorim să subliniem capacitatea dovedită de autoare de a-și însuși, dar mai ales de a sintetiza și aplica noțiuni specifice didacticii la textul literar, făcând astfel dovada unor lecturi aprofundate în acest domeniu. Remarcăm, totodată, că abordarea textului literar din perspectivă didactică nu s-ar fi putut realiza decât printr-o dublă raportare disciplinară, vizând pe de o parte cunoștințele și abilitățile caracteristice analizei textului literar, iar pe de altă parte, pe cele specifice didacticii limbii și literaturii franceze, avantajul final fiind acela al unei abordări interdisciplinare.

Din perspectiva *metodologiei de cercetare* la care recurge autoarea, remarcăm faptul că aceasta vizează pe de o parte problematica specifică domeniului literar, utilizând studiile critice ale unor specialiști de referință în

domeniu (Greimas, Grupul μ , Boisdeffre ș.a.), iar pe de altă parte, pentru a documenta conceptele specifice didacticii limbii și literaturii franceze, lucrări specifice acestui câmp de analiză (C. Puren, J.-P. Cuq, I. Gruca, I. Pieper). În consecință, autoarea se servește de metode precum metoda documentară, metoda analizei materialului didactic, metoda cantitativă și metoda calitativă, analiza tematică, analiza pe nivele a textului, toate acestea fiind atent combinate și puse în slujba verificării ipotezei de cercetare propuse, cu ajutorul studiului de caz instrumentat în cadrul cercetării.

Ipoteza de cercetare de la care autoarea pleacă este aceea că textul literar ar putea reprezenta, chiar și în contextul actual, pe de o parte o modalitate de dezvoltare a competențelor de comunicare în limba străină, iar, pe de altă parte, o poartă deschisă spre lectură, cultură și civilizație franceză, cu atât mai mult cu cât apar, fie și sporadic, mențiuni ale acestui tip de document autentic în *Volumul complementar la Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi* (CECRL), publicat în 2018 („Învățarea unei limbi străine s-ar putea realiza și recurgând la textul literar ca mijloc care să contribuie la dezvoltarea motivației în rândul elevilor și care să îi ajute în dezvoltarea competențelor lingvistice. Bogăția sa constituie un avantaj pe care fiecare elev îl poate fructifica în dezvoltarea unor competențe variate precum competențele lingvistice, competențele culturale, competența de a învăța să înveți, competența de lectură.”)

Obiectivul principal declarat al acestei cercetări este să identifice „dacă interesul elevilor pentru studierea limbii franceze crește atunci când la clasă se utilizează textul literar sub diferite forme”, însă autoarea îl declină într-o serie de obiective secundare, atent urmărite pe toată durata cercetării.

Corpusul la care se face apel este reprezentat de poezii ale lui Jacques Prévert. Motivele care au determinat alegerea acestui poet sunt menționate de autoare, printre ele figurând tematica variată, vocabularul accesibil, utilizarea de procedee retorice diverse, existența unor texte de mărimi variate, dar și posibilitatea dezvoltării tuturor celor patru competențe generale pe baza lor, întrucât o parte din ele prezintă avantajul de a fi utilizate ca versuri pentru cântece. Pentru a determina poemele adecvate pentru a fi folosite ca suport pentru secvențele didactice, autoarea analizează un număr mai mare de poeme din care selectează cinci: *Le message*, *Déjeuner du matin*, *Pour toi mon amour*, *Barbara* și *Pour faire le portrait d'un oiseau*.

La nivel structural, cartea include trei părți echilibrate, asigurând coerența necesară lecturii prin abordarea concentrică a subiectului. Prima etapă a demersului analitic corespunde Părții I, ***Definirea problematicii: locul literaturii în predarea limbii franceze ca limbă străină***, aceasta vizând clarificarea conceptelor de bază precum *cultură și civilizație, literatură, text literar, lectură, lectură literară, didactică*, dar și *didactică a literaturii*. Cadrul terminologic este conturat pe baza unui demers care merge de la general la particular, termenul de *cultură* fiind cel cu caracterul cel mai ridicat de generalitate, dar și cel care permite deplasarea centrului de interes către didactică; această trecere este posibilă și prin existența, evidențiată de Christian Puren, a unui câmp de cercetare particular denumit „didactica limbilor și culturilor”. *Textul literar* reprezintă un element definitoriu din perspectiva competenței socio-culturale pe care CECRL o propune, respectiv „punctul de întâlnire dintre limbă și cultură”, cel care, dincolo de „bogăția sa lingvistică”, are și capacitatea „de a oferi/ transcrie modelul cultural al Celuilalt”. Receptarea sa trimite către activitatea de *lectură* pe care autoarea o prezintă sub două unghiuri, atât ca activitate de identificare a unor sensuri într-un text scris (vezi Sofia Dima), cât și din perspectiva specifică a lecturii literare sau, mai mult, a lecturii utilizate în predarea/învățarea limbilor străine, în vederea dezvoltării competenței de înțelegere a textului scris.

Un alt concept la care se raportează autoarea este cel de *didactică*, acesta fiind particularizat, la diferite nivele, prin conceptele de *didactică a limbii franceze ca limbă străină* și *didactică a literaturii*, aceasta din urmă fiind necesară întrucât, așa cum concluzionează autoarea, „interesul didactic al literaturii rămâne incontestabil”. O secțiune semnificativă a lucrării este dedicată abordării conceptului de *competență* în predarea limbilor străine, fiind privilegiată abordarea preconizată de CECRL și, în cadrul acesteia, punându-se accent pe elementele de referință pentru teză, respectiv *competența interculturală* și *literatura*. Autoarea remarcă faptul că acest document încurajează „o educație bazată pe înțelegere interculturală și își propune să promoveze acceptarea diferențelor care există în această societate multiculturală.”, un moment important în acest demers complex, poate chiar „momentul de debut”, putând fi constituit de „însăși ora de limbă străină”. Evident, pentru a se raporta la contextul românesc, autoarea include și o

analiză a modalității în care conceptul de *competență* este abordat de documentele de politică educațională din România.

Tot această primă parte a cărții trimite la integrarea tridimensională a textului literar, respectiv la modalitatea în care acesta este utilizat de diferitele metodologii de predare a limbii franceze (cap. 3), de programele școlare în vigoare în România (cap. 4), precum și de manualele de limba franceză utilizate în prezent atât la nivel gimnazial, cât și la nivel liceal (cap. 5). Abordarea diacronică a metodologiilor de predare a limbii franceze (de la metoda gramatică-traduceri și până la abordarea acțională) este însoțită de utilizarea unei grile pe care autoarea o propune, grilă care include, pentru fiecare metodologie, următoarele aspecte: obiectivele vizate, activitățile specifice, competențele formate, rolul textului literar, critici aduse respectivei abordări. Considerăm că această modalitate sintetică este binevenită și permite tratarea comparativă a acestor metodologii pe care autoarea o propune prin includerea unor tabele prin care fiecare metodă este analizată în contrast cu cea precedentă, din anumite unghiuri. Totodată, acest mod de sinteză permite autoarei să extragă elementele specifice, dar, mai ales, locul și rolul avute de textul literar de-a lungul timpului.

Autoarea dedică un capitol modalității în care textul literar este abordat de programele școlare românești, la disciplina limba franceză, atât la nivel primar și gimnazial, cât și la nivel liceal. Este interesant felul în care teza analizează prezența textului literar în programe, în corelație cu diferitele competențe lingvistice, dar și prezența acestui tip de text în cadrul anumitor secțiuni ale programei. Analiza realizată cu privire la existența textului literar în manualele de limba franceză (L1 și L2) arată atenția deosebită pentru acest aspect și minuțiozitatea cu care orice fragment de text identificat este menționat, ajungându-se la concluzii utile demersului de cercetare; astfel, sunt analizate manuale propuse de patru edituri dintre care niciuna nu include nici măcar texte literare ușoare în manualele de clasa a V-a și a VI-a și numai două propun texte literare la clasa a VIII-a, iar una singură la clasa a VII-a, procente fiind între 25 % și 37 % din totalul textelor propuse. Situația se schimbă la liceu unde toate cele trei edituri avute în vedere propun texte literare la clasa a X.-a, a XI-a și a XII-a (pentru L1); cu toate acestea, pentru limba franceză ca L2, procente variază mult și cinci manuale dintre cele 12 analizate (clasele IX-XII) nu au niciun text literar.

Autoarea analizează și care este genul literar privilegiat de manualele românești, observând că acestea includ cu precădere texte epice, chiar și în cazul manualelor publicate pentru studiul francezei ca L1. O altă dimensiune a analizei propuse de autoare vizează și relația dintre competențele dezvoltate pe baza textului literar utilizat ca suport și activitățile propuse în acest scop. O remarcă importantă pe care o face autoarea este aceea că, dintre competențele dezvoltate cu ajutorul textului literar utilizat ca document autentic, lipsește receptarea orală, aceasta fiind una deosebit de importantă în contextul actual.

Partea a II-a a cărții denumită sugestiv *Jacques Prévert* are un dublu rol : ea servește autoarei ca punct de plecare al înțelegerii textului poetic al poetului și, totodată, după ce se trece acest prag, ea permite o selecție a acelor poeme care se pretează la a fi utilizate în demersul didactic. Includerea unor date cu caracter biografic sau a unor elemente care permit conturarea profilului epocii în care a creat Prévert oferă autoarei toate informațiile necesare pentru elaborarea unor secvențe didactice contextualizate adecvat, care pot, în eventualitatea publicării tezei, să fie exploatare pentru predarea culturii și civilizației. Principalele volume de poezii ale lui Prévert (de exemplu, *Paroles, Histoires* etc.) sunt parcurse în cadrul unei scurte abordări tematice, care servește la identificarea unor direcții spre care se poate orienta partea didactică a tezei, respectiv alegerea unor teme adecvate pentru utilizarea poeziilor ca texte autentice. În acest scop, autoarea abordează, pentru fiecare volum, două elemente cheie: temele și stilul. Acestea conduc, în mod firesc, spre un demers concretizat prin propunerea unei tipologii a poeziei autorului care include *poezia cotidianului, poezia literală, poezia populară, poemele-inventar* (cu preluarea denumirii de la Picon), *poemele-conversație*. În ciuda bogăției tematice specifice universului poetic prévertian, autoarea evidențiază unele constante cum ar fi iubirea, omul, războiul, critica socială, copilăria, pasărea, libertatea etc. Evident, acestea sunt cu mult mai multe, însă nevoile metodologice ale lucrării sunt mai mult decât satisfăcute, întrucât aceasta nu vizează o analiză tematică exhaustivă, ci una care să reveleze teme utilizabile în procesul didactic, la segmentul de vârstă vizat (tineri). Pentru ca înțelegerea textului să fie una completă, autoarea realizează și o sinteză a particularităților stilistice ale

operei lui Prévert astfel încât poemele selectate să nu pună probleme deosebite de decodaj din perspectiva mesajului poetic transmis. Autoarea apreciază că „întreaga creație a lui Jacques Prévert este caracterizată prin modernitate, simplitate și expresivitate” (p. 169) ceea ce o recomandă ca pe o potențială (re)sursă de documente autentice. Demersul de cercetare avansează trecând subtil de la o parte consacrată înțelegerii textului poetic și contextului în care acesta apare, la exploatarea acestuia sub forma de text-suport pentru ora de FLE. Un aspect uneori criticat al poeziei lui Prévert, respectiv simplitatea sa, poate deveni, în cazul orei de limba franceză, exact motivul care ar putea conduce la succesul utilizării acestui tip de texte la ora de limbă străină. Autoarea oferă numeroase argumente în sprijinul exploatării textelor lui Prévert din perspectivă didactică; dintre acestea dorim să subliniem unul extrem de convingător: „felul în care un text se pretează mai multor categorii de public, acesta putând fi lucrat cu grupuri de niveluri diferite și exersând competențe diferite”. Astfel, textul literar se transformă în suport pentru dezvoltarea competențelor lingvistice, cu atât mai mult cu cât o analiză stilistică realizată din perspectiva oferită de Grupul μ relevă și aspecte extrem de interesante, dintre care unele pot fi și exploatate în cadrul orei de limba franceză.

Elementele teoretice evidențiate anterior își găsesc utilitatea în analiza poemelor selectate dintre care amintim *Les Feuilles mortes*, *Barbara*, *Pour faire le portrait d'un oiseau*, *Déjeuner du matin*. Autoarea propune o scurtă analiză a fiecăruia dintre acestea, din perspectiva nivelului fonoprozodic, lexico-semantic și morfo-sintactic (a se vedea Greimas), pentru a pune în evidență acele particularități pe care, ulterior, să le exploateze în cadrul demersului didactic inclus în studiul de caz. Textul trădează o anumită aplecare a autoarei pentru analiză, pasiunea pentru detalii, dorința de a pătrunde dincolo de aparenta facilitate a împlinirii cuvintelor.

Ultima parte a cărții, ***Impactul utilizării textului literar în predarea limbii franceze în România***, evidențiază într-o primă parte percepția asupra textului literar/poetic așa cum se degajă ea la nivelul sistemului de învățământ din documentele oficiale, respectiv din profilul absolventului de gimnaziu și de liceu, în care o serie de competențe pot fi corelate cu textul literar. Dincolo de ceea ce oferă/propune sistemul național de educație, este extrem de importantă crearea/dezvoltarea motivației la elevi, acest factor jucând un rol

deosebit de important și în interacțiunea dintre elevi și literatură. Cel care este în măsură să stabilească dimensiunea acesteia este numai profesorul care poate modela relația elev-lectură-text în cazul în care percepția sa este una favorabilă utilizării textului literar.

De aceea, prezenta lucrare prezintă într-o secțiune bine delimitată și percepția profesorilor de franceză asupra prezenței textului literar la oră, aceasta fiind determinată cu ajutorul unui chestionar pe care autoarea îl elaborează și aplică unui număr de 50 de profesori, stabilindu-și obiective exacte: „identificarea perspectivei profesorului asupra activităților care au ca suport literatura și, totodată, asupra locului pe care îl ocupă textul literar, în general, și cel poetic, în special, la ora de limbă franceză”, dar și a opiniei profesorilor cu privire la capacitatea textelor literare de a-i motiva „pe elevi să-și îmbunătățească diferite competențe ținând de comunicarea în limba franceză și, implicit, de lectură.”

Stabilirea eșantionului a respectat criteriile clare (componența normei didactice, nivelul la care se predă etc), iar prelucrarea răspunsurilor a depășit o viziune strict cantitativă, ancorându-se și într-una calitativă, respectiv elaborarea unei grile de lectură a chestionarului organizate în jurul a trei aspecte considerate importante pentru studiul întreprins: primul vizează informații despre textele suport folosite în activitatea de la clasă, în general; cel de-al doilea analizează modul de abordare a textului literar în activitatea de predare-învățare de către profesor, iar ultimul urmărește identificarea avantajelor sau neajunsurilor pe care le poate avea utilizarea textului literar la ora de limbă străină, în opinia profesorului. Concluzia la care se ajunge este una pozitivă, respectiv aceea că „textul literar ar putea fi foarte util, aducând un plus valoare în cadrul orelor de FLE, prin numeroasele piste de exploatare care pot fi propuse atunci când acesta este utilizat ca suport”, aportul său fiind evident cu privire la predarea elementelor de cultură și civilizație, dezvoltarea competențelor lingvistice sau chiar a lecturii din plăcere.

Totodată, studiul autoarei arată și anumite dezavantaje pe care cadrele didactice le-au semnalat cu privire la textul literar (adaptarea textului la nivelul publicului țintă, lipsa răbdării). Pentru completarea perspectivei, autoarea propune câte un chestionar atât elevilor de gimnaziu, cât și celor de liceu, astfel încât să identifice și modul lor de a percepe textul literar, dar și felul în care anumite preconcepții ar putea fi contracarate. Rezultatele arată